

משרד הרבנות

ליהודי סוריא ועדות המזרח בארצות הברית

Sephardic Rabbinical Council

SERVING SYRIAN & NEAR EASTERN JEWISH COMMUNITIES IN AMERICA

Chief Rabbi Saul J. Kassin

רב הראשי שאול י. קצין

ניסן תשס"ג

לכבוד הרבנים בקהילתנו הספרדית בברוקלין ניו יורק בענין העירוב שאנו בונים בשכונתנו.

אנו, הרבנים בועד הרבנים הספרדים בברוקלין בנשיאות הרב הראשי שאול י. קצין הי"ו, ראינו לנכון באזור הקהילה הספרדית בברוקלין שיש נחיצות גדולה ושהשעה צריכה לכך¹ להקים עירוב עם מחיצות ממש שבו אנו מצילים את אלו שאינם כ"כ זהירים בהוצאה מרשות לרשות² (בעה"ר חלק גדול מאנשי קהילתנו), ומאפשרים עונג שבת³ למשפחות מטופלים בילדים, ולזקנים, ולחולים. קהילתנו בברוקלין ניו יורק היא אותה קהילה שאנשיה באים לנפוש בדיל ניו-ג'רסי בימות הקיץ. ויש אותם גורמים והנהגות שהרבנים הראשים בישראל כתבו בנוגע להם לפני כחמש שנים שעדיף לתקן שם עירוב משלא לתקן, וגם מצוה גדולה לעשות כן, וכן עשו הרבנים שם, והיה תקון גדול.⁴

יש עוד כמה נמוקים נוגעים למצבינו:

1 טור אורח חיים סימן שצה

מצוה לחזר בין אחר עירובי חצירות בין אחר שיתופי מבואות ועל שניהם מברך על מצות עירוב ומתי מברך בשעה שמקבץ אותו מבני החצר ומבני המבוי או בשעה שמזכה להם ואחד מזכה לכולם ואומר בדין עירובא יהא שרא לנא לטלטולי מבתים לחצר ומחצר לבתים ובשיתופי מבואות יאמר מחצירות למבוי וממבוי לחצירות לנו ולכל הדרים בעיר הזאת:
2 ט"ז מגן דוד דלא יבא לידי איסור טלטול.

3 פרישה סימן שצ"ה מצוה לחזר אחר עירובי חצרות בין אחר שיתופי מבואות וכו', במ"ש כאן מצוה לחזר פ"י אותה מצוה לצורך הנאתו כדי לטייל או להביא צורכי אכילתו וזה מצוה כמ"ש וקראת לשבת עונג, ומכל מקום אותה מצוה היא בשביל הנאתנו וכו'...

4 שו"ת תשב"ץ חלק ב סימן לו

...אם יש חשש עבירה בתקוני מבואות [לת"ח]. ח"ו. אבל הזריז בזה ה"ז משובח אדרבה הם תמהים בגמרא על מי שאפשר לו לתקן ואינו מתקן דאמר'י בפי הדר (ס"ח ע"א) א"ל רבא בר חנן לאבבי מבואה דדירין בה תרי גברי רברבי כרבנן לא ליהוי ליה לא עירוב ולא שתוף. א"ל מאי אעבוד מר לאו ארחיה אנא טרידנא בגרסאי אינהו לא משגחי ונראה מכאן שאלמלא טרדת הגרסא דרך ת"ח הוא לתקן ומי שלבו נוקפו בזה הדיוטות גמורה היא או מינות נזרקה בו. וזכות גדולה היא למתקן (ובפ"ק) [ובפ"ב] דביצי' (ט"ז ע"ב) גבי מערבין עירובי חצרו'י ב"ט ואמר'י התם במאן דאורי לאיסורא הויא הוראה לקלקולא משום דמתקלקלי בה רבים ובאים לטלטל בלא עירוב.

אחד, שיש בחלק משכונתנו עירוב שעשוי רובו צורת הפתח שסידר ועד הרבנים אשכנזים לפני הרבה שנים, ויש מקהילתנו שמתלטלים בשבת על סמך זה. ובזמן אחרון הרבה משפחות קנו בתים וגרים חוץ מגבול המערבי של אותו עירוב והוא מקום קרוב מאד לנו, (ששה רחובות קטנות מאושין פרקווי), והקהילה בנו בנין של "הביקור חולים" שם, ובונים כעת בנין חדש לשיבת "מגן דוד" לכמה אלפי ילדים ובית כנסת יהיה שם. העירוב שלנו של מחיצות כולל אותם הרחובות.

ועוד, שהרבה משפחות אצלנו התרגלו להוצאה בשבת בחודשי הקיץ כשנוסעים לדיל ניו-ג'רסי ששם כבר יש להם עירוב כאמור למעלה, וזה גורם קושי ובלבול לרבים כשחוזרים לברוקלין לשאר השנה. ובשנים אחרונות עלו כמה אלפי משפחות מסוריה לקהילתנו בברוקלין והיה להם עירוב בסוריה והם התרגלו להוצאה בשבת וממשיכים הרבה מהם לטלטל גם פה בשבת.

בדור שבעבר הרבנים בקהילתנו נמנעו מלעשות עירוב מכמה סיבות וכפי מה ששמענו מהם ברור לנו שהמצב נשתנה לגמרי וסיבותם אינם שייכים עוד. מהסיבות שלהם:

(1) בעיות טכניות - לא היה להם היכולת להסיג רשיון מהעירייה, ולבנות המחיצות והתיקונים הצריכים, וגם להשיג באופן תמידית על העירוב. אבל היום יש בערך עשרה עירובי שכונות גדולות בברוקלין ומקבלים רשיון מהעירייה בקלות. ויש רבנים וגם ועדי עירובין זריזים ואחראים שהתמחו בעניינין אלו שבדקים כל שבוע העירובין ומתקנין כשצריך ודואגים שהכל בסדר. ואם קורא משהו שלא יוכלו לתקן לפני שבת, מודיעין לקהל בטלפון ובכמה דרכי פרסומת.

(2) עוד סיבה היה להם שדאגו שאם משפחות קהילתנו התרגלו להוצאה בשבת בברוקלין, הם יטלטלו בשבת במקומות נופש בקיץ בניו-ג'רסי ובערים אחרים שאין שם עירוב. ועכשיו ברוב המקומות שמשפחות קהילתנו הולכות לנופש יש עירוב שרובם ככלם סומכים עליו בפועל להוציא ולהכניס מרשות לרשות כמו בדיל ניו-ג'רסי, מייאמי פלורידה, ערי ארץ ישראל, וכו'. יוצא שכמעט בכל מקום אחר יש עירוב שסומכים עליו ורק פה אין.

שבעבר הרבנים בקהילתנו היו עסוקים בבעיות גדולות של קיום קהילה יהודית, שלא יתבוללו בחברת הגויים, וגם חלק גדול מאנשי קהילתנו עבדו בחנויות קמעוניות (retail trade) ובעה"ר עבדו בשבת. והרבנים השתדלו להפסיקם מללכת לעבוד בשבת לקרובם לשמירת שבת כהילכתה.

(4) גם היה להם ספקות בעירוב של צורת הפתח להתיר רחובות מעל לט"ז אמה.⁵ אבל העירוב שהקמנו רובה דרובה מחיצות של ממש, ומיעוט צורת הפתח,⁶ והרחובות אינם מפולשות. ואין חשש של רשות הרבים דאורייתא. ידוע שחכם שאול מטלוב עבאדי זצ"ל חשב לעשות עירוב לקהילתנו בברוקלין וחקר בענין ואמר לתלמידיו שכדי לעשות עירוב בברוקלין, והשתדל בדבר ולא עלתה בידו.

5 שולחן ערוך אורח חיים סימן שמה סעיף ז

איזהו רשות הרבים, רחובות ושווקים הרחבים ט"ז אמה ואינם מקורים ואין להם חומה, ואפי' יש להם חומה אם הם מפולשים משער לשער (ואין דלתותיו נעולות בלילה) (טור) הוי רשות הרבים. ויש אומרים שכל שאין ששים רבוא עוברים בו בכל יום אינו רשות הרבים.

מגן אברהם אורח חיים סימן שמה ס"ק ז

ז ויש אומרים כו' - ומ"ב ס"י צ"ב ורש"ל בביצה סימן פ' פסקו לחומרא אך דעת רוב הפוסקים להקל וכ"פ בש"ע

ס"י ש"ג ס"י"ח ובכמה דוכתי וכ"כ מהרא"י בפסקים ס"י נ"ה:

6 שולחן ערוך אורח חיים סימן שסג סעיף א

מקום שיש לו ג' מחיצות, אסרו חכמים לטלטל בו עד שיעשה שום תיקון ברביעית.

בית יוסף אורח חיים סימן שסג

א מן התורה כל מקום שיש לו שלש מחיצות הוא רשות היחיד גמור וכו'...

ובגלל שיש מחמירים⁷ וסוברים שברוקלין יש לה דין רשות הרבים דאורייתא שהרחובות יותר רחב מטי"ז אמה או שנמצא עוברים בו ששים ריבוא, החלטנו כלנו כאחד לתקן עירוב של מחיצות ממש, כולו מעל לעשרה טפחים, עשוי על ידי בני אדם, ורק מיעוט של צורת הפתח. וכן עשינו בהתיעצות עם רבנים מומחים ומנוסים בתיקון עירובין. במעט מקומות שיש פתח במחיצות עשינו צורת הפתח שאף אם הפרצה יותר מעשר כיון שהעומד מרובה על הפרוץ מהני צ"ה אפילו לשיטת הרמב"ם.⁸ וכן פסקו גדולי הפוסקים בדורות אלו הלכה למעשה בנוגע לערים גדולים ובכללם החזון איש⁹ והאחיעזר¹⁰ והג"ר רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל¹¹, והג"ר רבי אברהם דוד הורוויץ שליט"א חבר ביד"ץ ירושלים.¹² וגם הוספנו דלתות שראויים לינעל ונעול אותם לפרקים. מאמצים רבים עשינו כדי לסדר העירוב שיהיה כדת וכדין.

7 שו"ת אגרות משה חלק או"ח ד סימן פז

דין עירוב בפלעטבוש ט"ו בשבט תשל"ח. מע"כ הרבנים הגדולים וידידי החשובים אשר מועד הרבנים דפלעטבוש כל אחד לפי מהללו יהולל שליט"א. והיו"ר ידידי הרה"ג מוהר"ר ישראל פאליעו שליט"א. הנה כשהיו אצלי הרבנים החשובים הרה"ג מוהרש"ז שארפמאן שליט"א והרה"ג מוהר"נ שרייער שליט"א בדבר תיקון עירוב בפלעטבוש ואמרתי שאיני רוצה להתערב בזה כי הרי כמה שיטות איכא בפירוש מה זה רשות הרבים ובפירוש דלתות נעולות וספרי הש"ע מצוים, אבל מאחר שיצא קול שאני הוא מתיר בעצם מצד לשון זה שאמרתי מוכרח אני לבא בזה לברר בקיצור מה שאני בעצמי סובר, והוא מפורש באורך בכל פרט ופרט בח"א מאו"ח בספרי אג"מ סימן קל"ט שהשבתי להרה"ג ר' צבי הירש אייזנשטייט ז"ל, כי אני הסברתי מה שנראה לע"ד בדבר הששים רבוא שחידשו רש"י והתוס' וכן נהגו להקל כמותם, והוא נכון ומוכרח שאיכא שני ענינים בדרכים צריך שיעברו ששים רבוא בכל יום כלשון המחבר סימן שמ"ה סעי' ז' להי"א אבל בעיר הוא רה"ר בזה שישנם בעיר ששים רבוא, ויש להקל שהוא שיהיו ברחובות כל העיר כל העת שדרכן של אינשי לצאת מבתיהן כשצריכין לאיזו דבר ששים רבוא אף שבכל רחוב ורחוב לא נמצאו אלא פחות הרבה ואף שאין עוברין כלל אלא שנמצאו ברחובות הוא רה"ר אם במשך כל הרחובות הם בסך ס' רבוא,...

8 שולחן ערוך אורח חיים סימן שסב סעיף י

אם עשה צורת פתח, אפי' לפרצה יתירה מעשר, מותר. ואפי' לא נעץ אלא ארבע קונדיסין בארבע רוחות ועשה צורת פתח על גביהן, מותר. והני מילי בחצר ומבוי שיש בהם דירין, אבל בבקעה לא מהני בשביל הרוחות על ידי צורת פתח. ולהרמב"ם אין צורת הפתח מועיל לפרצה יותר מעשר, אלא אם כן עומד מרובה על הפרוץ (ואז מהני אפי' בבקעה בכל הרוחות) (בי"ש בשם סמ"ג וסמ"ק).

9 חזון איש ה"ל עירובין סי' ק"ז (מ"ג)

ויוצא לנו מזה דבזה"ז כל השוקים והרחובות שבכרכים היותר גדולים הן רה"י גמורה מה"ת דכלן תמצא בהן אחת מוקפת ג' מחיצות והיא רה"י וכל הרחובות הפתוחות לה רה"י והפתוחות לתוכן נעשין רה"י, וכיון שכן הן ניתרות בצו"ה, ובמ"ב סי' שמ"ה האריך שקשה להקל מחמת שאין ס' רבוא בוקעין, כל שהיא דרך לרבים לעוברים ולסוחרים ולהאמור ההיתר מחזור ומרווח לכרכים שלנו.

10 שו"ת אחיעזר ח"ד ס' ח' אולם מעכ"ת כתב דבפריז ישנן ג' מחיצות מה"ת בכל ג' רוחות וגם ברוח הרביעית יש מחיצה בערך שליש, אי"כ לפי"ז אין להעיר פריז דין רה"ר מן התורה לכו"ע והגם שיש שם הרבה פרצות ע"י הגשרים העוברים את הנהר, מכ"מ אין הן אוסרות מן התורה, כיון שהעומד מרובה על הפרוץ ורק מדרבנן אוסרות כל פרצה ביותר מעשר אמות וא"כ בודאי שיכולים לתקן כל פרצות אלו ע"י צוה"פ.

11 שו"ת מנחת שלמה תנינא (ב - ג) סימן לט (הג"ר רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל)

נראה דהא דסובר הרמב"ם שצוה"פ לא מועיל בפרוץ מרובה על העומד היינו דוקא בכה"ג שגם לאחר שנצרף את צוה"פ עדיין מרובה הוא חלק הפרוץ על העומד, משא"כ כשמתקן את כל העיר מצטרף שפיר היקף הבתים שבגבולות העיר מכל ארבע רוחות, ונמצא שהעומד כבר מרובה על הפרוץ ומהני שפיר אף לקצה העיר בחלק שלפני הבתים כיון שאם נאמר שצוה"פ מועיל לתיקון העיר הרי נתחברו ממילא הכלונסאות עם העיר, וממילא הרי יש לנו להתחשב ודאי עם כל שורות הבתים אשר בין הכלונסאות שבצירוף הכל נעשה ממילא העומד מרובה על הפרוץ....

...וכיון דאתינן להכא הרי מבואר להדיא שדין מבוי עקום דתורתו כמפולש הוא משום פירצה כדמוכח להדיא מהש"ס, וא"כ פשוט הוא לפי"ז שרק במבואות הוא דשייך איסור דפירצה משא"כ ברה"ר לגבי דאורייתא הרי הדין נותן ודאי שרה"ר עקום תורתו כסתום, כיון שמשלשה צדדים הרי העומד מרובה על הפרוץ, ונמצא לפי"ז שפה בארה"ק לית לן רה"ר דאורייתא כי אף אם ננקוט דשייך רה"ר גם בפחות מס' רבוא, מ"מ ע"פ רוב

ובפרט שהרחוב הראשי בשכונתנו "אושין פרקווי" מתעקם עקום ניכר ונקרא אינו מפולש לדברי הפוסקים שלנו ובתוכם הבי"א סי' שמה.¹³ וכמו שברר הגי' רבי בן ציון אבא שאול זצ"ל ר"מ ישיבת פורת יוסף ירושלים באור לציון חלק א' או"ח סי' ל. שם הוא כותב ... כשמתחיל הרחוב להתעקם, אם כשנמשך ממנו קו ישר לבתים שבצד שכנגד, ישאר העומד מרובה על הפרוץ. הרי זה חשוב כסתום, ונמצא שהרחוב מוקף ג' מחיצות והו"ל רה"י מדאורייתא... ולפי"ז ברוב ככל הכרכים דידן, ואפי"ה הגדולים ביותר, לא משכחת בהו רחוב שעובר מעבר לעבר כ"כ ביושר, וממילא חשיבי כסתומין מצד א' עכ"פ, והו"ו כמבוי עם ג' מחיצות וכנ"ל. וכשמעיינין במפה של ברוקלין רואים שאין שום רחוב ראשי שהולך מצד אחד של העיר לצד שני בלי הפסק או עקום ניכר כמו שברוב ערים גדולים בארץ ובח"ל.¹⁴

ועוד שברוקלין, שסגור משלוש צדדים מהים ואינו מפולש בשני פתחים לאיזה כיוון שיהיה נראה שנחשב כאילו שלוש דלתות נעולות תמיד.¹⁵ לפי זה בשכונתנו בברוקלין אין חשש רשות הרבים דאורייתא לפי הבית

הרחובות שהם רחבים ט"ז אמה הם מתעקמים לבסוף לרחובות אחרים, ונמצא שמדאורייתא פקע מיניה דין רה"ר, כיון שיש לו ג' מחיצות. וצ"ע.

12 קנין תורה ח"ד סימן מ' (הג"מ רבי אברהם דוד הורוויץ שליט"א חבר ביד"ץ ירושלים)
... והשו"ת ב"י"א העלה דגם כשיש עקמומית באמצע הרחוב הרחוב שוב לא נקרא מפולש והוי כמבוי עקום דסגי בצוה"פ אפי' בעיר היותר גדולה ע"ש, ויוצא מזה דאפי' לשי' הראשונה של המחבר דא"צ ס"ר כשי' רשי להיות רה"ר הרי אינו להתנאי דמפולש לרה"ר דט"ז אמה משני צדדי וממילא דלכ"ע מותר בצורת הפתח...

13 בית יוסף אורח חיים סימן שמה
ומשמע לי דהא דבעינן שיהו דלתותיה ננעלות בלילה דוקא כשיש לה שני פתחים זה כנגד זה שנמצא שמדינה זו מפולשת משער לשער שאם אין לה אלא פתח א' מה צורך שינעלו בלילה בלאו הכי נמי הויה רשות היחיד כדן כל חצרות שבעולם דלא מצרכינן שיהו דלתותיהן נעולות בלילה וכן נראה מדברי רש"י בריש עירובין (ו): ונראה דהוא הדין אם יש לה כמה פתחים אלא שאינם מכוונים זה כנגד זה דכל שאינו מפולש משער לשער לאו רשות הרבים הוא כמו שיתבאר בסמוך: והא פשיטא שלא הצריכו לינעל דלתותיה בלילה אלא כדי להוציאה מדין רשות הרבים כדאמרינן אלמלא דלתותיה ננעלות בלילה חייבין עליה משום רשות הרבים וכיון דכשאינו מפולש משער לשער לא הוי רשות הרבים כשאין הפתחים מכוונים זה כנגד זה בלא נעילת דלתות בלילה נמי הוי רשות היחיד ומהאי טעמא נראה לי עוד דלא מצרכינן דלתותיה נעולות בלילה אלא כשאותו דרך שבתוך העיר המכוון משער לשער יש לו כל דיני רשות הרבים שיתבאר בסמוך אבל אם חסר אחד מהם הוי רשות היחיד גמורה אף על פי שאין דלתותיה ננעלות בלילה:

14 שו"ת יהודה יעלה חלק א - או"ח סימן נד
... ועיין מג"א סי' רס"ו סוף סק"ז ולכ"ע נמי בלא תנאי דסי' רבוא הא מיהת מפולש משער לשער שהפתחים מכוונים זה כנגד זה דוקא בעי' לתנאי רה"ר אבל כל שאין הפתחים מכוונים זה כנגד זה מפולש משער לשער הוי רה"י גמורה אעפ"י שאין דלתותיה נעולות בלילה כמ"ש הבי"י בארוכה בסי' שמ"ה ובמג"א סק"ו שם ובמדינתנו רוב עיירות אין פתחי שערי העיר מכוונים ממש זה כנגד זה ולכן סגי לדין בדלתות ראויות לנעול לבד אליבא דכ"ע דהא א"צ דלת כלל אלא סגי בצור' הפתח אלא לצאת גם אליביה דרשב"א ורוקח וסייע' דמייתי להו ב"י /או"ח/ רס"י שס"ד דפסקו כחנני' אליביה דב"ה דגם מבואות מפולשים בשני ראשו לרה"ר נמי בעי דלת ובהא ליכא מאן דפליג דודאי סגי בדלת ראוי לנעול לבד אליביה דחנני' כמבואר בגמרא /עירובין/ דף ו"ו /ו' ע"ב ...

לע"ד כתבתי ועל השאר אין הזמן מסכים אתי להשיב. ואחתום בברכה כנפשו היפה ונפש אוה"י. הק' יהודא אסאד

15 שו"ת צדקה ומשפט חלק או"ח סימן ו
תשובה רחימא דליבאי חמידא דנפשאי שורייתו דעינא בליבא תלי החכם השלם והכולל כמהר"ר יצחק לניאדו נר"ו אתה ה' תשמרו וכבוד והדר תעטרהו....
הרי דתרתני בעינן דלהוי ר"ה, חדא שיהיו השערים מכוונים זה כנגד זה ולא יהיו דלתותיו נעולות, אבל לא היו פתחי העיר מכוונים זה כנגד זה אף באין דלתותיו נעול' בלילה לא הוי ר"ה, וכן כתב הרב מג"א וז"ל: מפולש משער לשער פי' שיהיו השערים מכוונים זה כנגד זה ויש לאותו דרך המכוון משער לשער כל דין ר"ה ע"כ. וא"כ בנ"ד ששערי העיר אין מכוונים זה כנגד זה אף שיהיו כל שערי' אין דלתותיהם נעולות בלילה הוי רה"י ומכ"ש ששאר שערי העיר דלתותיהם נעולות בלילה אף דפתח ד' אין לו דלתות הוי רה"י ומכ"ש לפי מ"ש הרב מג"ד

יוסף והפוסקים הנ"ל. ועם המחיצות שהקמנו יהיה מותר לכתחילה להכניס ולהוציא מרשות לרשות לפי שיטת הסתם במרן ש"ע א"ח סימן שמה ס' ז שרה"ר לא תלוי בכלל בסי' רבוא ולא נצטרך לקולת שיטת הי"א.¹⁶ (ואפילו הג"ר משה פיינשטיין זצ"ל, שטען שרחוב יכול להיות מפולש אע"פ שאינו מכוון משער לשער, מודה שדעתו של מרן ש"ע שמפולש תלוי בשערים או פתחים מכוונין זה כנגד זה.¹⁷)

וכל שכן שעירוב זה יהיה מקובל לכתחילה לאלו שסומכים על היש אומרים במרן ש"ע, שברור שהרחוב הראשי בשכונתנו "אושין פרקווי" אין ששים רבוא עוברים בו בכל יום (אפילו עם המכוניות). ומשמעות לשון מרן ש"ע על מקום אחד או רחוב ראשי שעוברים או נמצא בה ששים רבוא ברגילות בכל יום.^{18 19} וכן פסקו גדולי הפוסקים של ביד"ץ בירושלים בזמנינו:

הג"מ רבי ישראל פישער זצ"ל ראב"ד ביד"ץ ירושלים באבן ישראל, ח"ח סי' ל"ו

וז"ל ואין דלתותיו נעולות בלילה נראה דאם דלת אחד נעול מבטל ג"כ ר"ה כיון דלא הוי מפולש א"כ בני"ד שהשלושה דלתות ננעלות בלילה פשיטא דלא הוי ר"ה והשער הד' אינו מעכב אם אין לו דלתות.

16 שו"ת מהרי"ף סימן נט

שאלה. אם יש לסמוך על מה שכתבו קצת רבואתא דאין לנו בזמן הזה לענין שבת רשות הרבים דבעינן ששים רבוא בוקעין בו בכל יום.

תשובה ענין זה צריך ביאור כי יש ארצות שתנאי זה דששים רבוא בוקעין בו מהני להו ויש ארצות דלא מהני להו כמו שאבאר בס"ד. א"כ משמע שדעתו כי דרך הרבים ורשות הרבים הכל אחד והכל תלוי בט"ז אמה ופילוש ומה שהזכיר בעירובין ושבת ששים רבוא לרבוותא דירושלים, פירש דאפילו הכי דירושלים ששים רבוא בוקעין בה ודומה לדגלי מדבר ממש אפילו הכי מותרת בנעילת דלתות, אליעזר עכ"ל... והרי"ף והרמב"ם ור"ת והרמב"ן והרשב"א והרב המגיד והר"ן והריב"ש והגהות מרדכי ובעל הלכות גדולות שבידינו ז"ל כולו סבירא להו דרשות הרבים לענין שבת לא בעי תנאי דששים רבוא בוקעין בו אלא עיקר הדבר תלוי בט"ז אמה ופילוש משער לשער.....

ולא עוד אלא אפילו היו הסוברים בנדון זה דבעינן ששים רבוא הם הרוב. כיון דמאן דלא מצרכי תנאי דששים רבוא הם רבותינו הספרדים אשר כל קהלות הספרדים סומכין עליהם ומימיהם אנו שותין וחיינן הדין נותן דלא שבקינן סברתם ולסמוך על אחרים...

17 שו"ת אגרות משה חלק או"ח ה סימן כח

ו. בשיטות הראשונים אם רשות הרבים צריכה שיהיו שעריה מכוונים זה כנגד זה ועניין שערים מפולשין שכתבתי בסימן ק"מ שאני נבדך בעיקר דין זה, שמנלן שצריך שיהיו השערים מכוונים זה כנגד זה, דמנ"ל שבדגלי מדבר היו מכוונים. וכתבתי דרש"י עירובין דף ו' ע"ב ד"ה ירושלים, לא כתב אלא שהרה"ר ...

... ולא ראיתי מכל רבותינו הראשונים שהביא שיכתבו שמפולשין הוא שיהיו השערים מכוונים, בשום ראשון שהביא. אלא רק באו"ז עירובין סימן קס"ד שכתב עיר של יחיד שאין רה"ר עוברת בתוכה שאין פתחיה מכוונים זה כנגד זה כגון דגלי מדבר. ולכן כתבתי שאני נבדך בעיקר דין זה שהמג"א מפרש זה על לשון הש"ע, דבשביל שמצא כן רק בלשון הרמב"ן במק"א במלחמות עירובין דף כ"ב ע"א (וי ע"א מדפי הרי"ף). ואף שנוסף גם האו"ז, אין לומר כן, דאדרבה היה יותר נוטה לומר שכל רבותינו שלא הזכירו לשון זה פליגי, ולכן קשה להקל בשביל זה.

18 **ביע אומר חלק ט א"ח סימן לג**... וסיים המהרש"ם, ולכן נראה לי שאין שום הכרח לומר שלא כדעת הרב בית אפרים, ואין הכי נמי שכל עיר שאין מצוי בה, שיעברו בה ס' רבוא ביום אחד אין לה דין רשות הרבים. ע"ש. ותמיהני, איך לא ראו דברי הר"ן... בשם בעל התרומה, ... וכן הרמב"ן... וכ"כ המאירי... וכ"כ רבינו ירוחם ... ורבינו עובדיה...

19 שו"ת אגרות משה חלק או"ח א סימן קלט

ענף ה אבל בענין הסי' רבוא נלע"ד דבר חדש והוא נכון ומוכרח דהא לכאורה תמוה טובא מה שהמחבר /או"ח/ בסי' שמ"ה סעיף ז' כתב בשיטת הי"א שכל שאין ששים רבוא עוברים בו בכל יום אינו רה"ר הא לא נמצא לשון זה בדברי בעלי שיטה זו אלא שיהיו שם בעיר ששים רבוא כדאיתא ברש"י עירובין דף ו' שכתב רה"ר משמע רחב ט"ז אמה ועיר שמצויין בה ס' רבוא וכן הוא ברא"ש שם וגם בדף נ"ט /עירובין/ כתב רש"י סך הסי' רבוא רק על העיר עיי"ש.

... אבל במחנה ישראל אף שהיו שם ששים רבוא, מכיון שלא היו במקום אחד, לא הוה רשה"ר. וכן מבואר בלשון הש"ע... ששים רבוא עוברים בו בכל יום, ... ומבואר דבעינן עוברים בו, וכן לשון המאירי בריש עירובין, שיהא דרך לסי רבוא ורגילים לעבור שם עיי"ש, ...

הג"מ רבי אברהם דוד הורוויץ שליט"א חבר ביד"ץ ירושלים בקנין תורה ח"ד סימן מ'
ולזה נהגו לערב בכרכים גדולים מאד ולא חששו למה שיש שם ס"ר וכו' וגם כי הס"ר מפוזרים בכל הרחובות ולא יזדמן כלל שילכו כולם ברה"ר אחד... שיתאספו כל הס"ר אל מקום אחד בשוק או ברחוב...

ובודאי בצירוף שיטת רבותנו שהנוסעים במכוניות, שהן נחשבות רשות לעצמן ואינם מצטרפים לששים רבוא, ובכללם מרן נשיא מועצת חכמי התורה והראש"ל הרה"ג רבנו עובדיה יוסף שליט"א,²⁰ אין שום חשש שמגיע קרוב למספר ש"ר. והעירוב שלנו של מחיצות טוב ביותר ואפשר לסמוך עליו לכתחילה לפי נמוקים אלו ולפי הג"ר עבדיה הדאיה זצ"ל בישכיל עבדי חלק א א"ח סימן יא, ולפי הג"ר בן ציון אבא שאול זצ"ל באור לציון חלק א א"ח סימן ל, ובמיוחד לפי הרה"ג רבנו עובדיה יוסף שליט"א ביביע אומר חלק ט א"ח סימן לג שהתיר בצ"ה בדיל ניו גירסי וגם בלוס אנג'לס,²¹ שסיכם דבריו כדלהלן:
"מסקנא דדינא שהנוהגים היתר לטלטל בשבת ברשות הרבים עיי' עירוב של צורת הפתח, יש להם על מה שיסמוכו, ולדעת הרבה אחרונים אף לפי דעת מרן אפשר להקל. וכן כתבו גאוני ירושלים, שאין לנו דין רשות הרבים בזמן הזה, ולפי"ז העירוב של צורת הפתח מועיל לטלטל ברשות הרבים בזה"ז, אלא שהחרד לדבר ה' ונמנע לגמרי מלטלטל בשבת, תבא עליו ברכה. ומכל מקום רשאי הוא לתת למי שמטלטל לקחת לו מטפחת או סידור וכיו"ב, ואפילו הוא בר מצוה. והנח להם ישראל אם אינם נביאים בני נביאים הם."

ונוסף על זה שיטת החזון איש ז"ל שרחובותינו מתחברים זה עם זה שיש שורות בתים שעושה ג' מחיצות כשרחוב אחד סתום והכל נחשב כרשה"י גמורה מן התורה.²²

ובאגרות משה אחרי שכתב "שמאחר שלא הוזכר כמה פרטים אלו בפירוש בדברי רבותינו האחרונים",²³ הוא לא רצה להוציא "פסק דין ברור" לאסור בנוגע לברוקלין,²⁴ ובכל זאת הוא התיר עירוב בסיניעט שהיא חלק של ברוקלין (אפילו שהוא משער כל ברוקלין יחד)²⁵ כיון שיש מחיצות ממש²⁶ וצורת הפתח בצד רביעי, ודלתות.

20 ביביע אומר חלק ט א"ח סימן לג

... שאף שבשו"ת אגרות משה כתב דלא מסתבר להקל מצד שנוסעים במכוניות שהן רשות לעצמן, מ"מ אין דבריו מוכרחים, ולדין נ"ל דמסתבר ומסתבר לומר כן, דאנן בעינן שיהיה רשות לרבים להלך בו, וכאן אין רשות לבני אדם להלך באמצע הרחוב, כי הוא מיוחד למכוניות. וא"כ אין כאן רשות הרבים כלל. ע"ש. וכן נראה לי עיקר...

21 ביביע אומר חלק ט א"ח סימן לג... ולכן צויתי לעשות עירוב רשויות של צורת הפתח להציל את אלה שעוברים להדיא על איסור הוצאה ברה"ר... ואדרבה המחמיר שלא לעשות עירוב, חומרא הבאה לידי קולא היא, ...

22 חזון איש הל' עירובין סי' ק"ז (מ"ג)

ויוצא לנו מזה דבזה"ז כל השוקים והרחובות שבכרכים היותר גדולים הן רה"י גמורה מה"ת דכלן תמצא בהן אחת מוקפת ג' מחיצות והיא רה"י וכל הרחובות הפתוחות לה רה"י והפתוחות לתוכן נעשין רה"י, וכיון שכן הן ניתרות בצו"ה, ובמ"ב סי' שמ"ה האריך שקשה להקל מחמת שאין סי' רבוא בוקעין, כל שהיא דרך לרבים לעוברים ולסוחרים ולהאמור ההיתר מחזור ומרווח לכרכים שלנו.

23 והאוכלוסין של ברוקלין ירד בכמה מאות אלף בשלושים שנים אחרונים ואולי אין השערה שיהיה ש"ר ברגילות בכל רחובותיה אפילו לשיטת האגרות משה שמשער הרחובות יחד.

24 באגרות משה ח' או"ח ד סי' פט הוא כותב בנוגע להעירוב במאנהעטן שאע"פ שדעתו להחמיר אין לנו למחות בה. "אבל הא כבר אמרתי שאין בידנו למחות ביד המקילין וכשיתקנו הרי יהיה מותר לאיזה שיטות, גם הם רבנים גדולים ומי ימחה בהם מכיון שסוברים לפי הכרעתם שיכולין לתקן והם ראויים להוראה."

25 שו"ת אגרות משה חלק או"ח ד סימן פח

26 שו"ת אגרות משה חלק או"ח ה סימן כח

בקהילתנו הספרדי אלו שמטלטלים מר"ל בשבת הם בדרך כלל שומרי אמונה, ורוב הזמן שמטלטלים הם בדרך לבית הכנסת או לבקר הורים או לעונג שבת, יש ענין גדול לתקן עירוב בעדם. והם לא כאלו שמדובר עליהם "שרוב המחללין שבת הם כופרין בכל התורה כולה"²⁷ ושאינן ענין לתקן עירוב בעדם.

ורואים שרבנים גאוני ישראל ראשונים ואחרונים פעלו למען קיום עירובין בכל קהילות ישראל ולדוגמה כמו שאמור בשו"ת הרא"ש הסיפור המפורסם וגם בשו"ת גינת ורדים:

שו"ת הרא"ש כלל כא סימן ח,ט

תשובה: על שלא רצה לשוב מאולתו מענין העירוב. אתה רבי יעקב ברבי משה דבאלינסיא, כבר כתבתי לך על ענין העירוב, שנהגו בכל גליות ישראל להתיר מבואותיהם המפולשין בין הכותים בצורת פתח, ואתה אסרת אותו לקהל פריישי. וכתבת לי ראיותיך, ואני הודעתך שאין בהם ממש. והזהרתך שתחזור בך, ותאמר לקהל שיתקנו מבואותיהם כאשר הורגלו עפ"י גדוליהם, והנה הוגד לי שאתה עומד במרדך, ואתה מכשיל את הרבים בחלול שבת. לכן אני גוזר עליך, אחר שינתן לך כתב זה בעדים, שתתקן המבואות המפולשין לרשות הרבים, של כותים, בצורת פתח, תוך שבועיים אחר שתראה כתב זה; ואם לא תתקן המבואות כאשר כתבתי, אני מנדה אותך. ואם היית בימי הסנהדרין היו ממיתין אותך, כי אתה בא לעקור תלמוד שסידר רב אשי, ולחלוק על כל הגדולים שהיו עד היום הזה, אותם שמתו ז"ל, ואת אשר המה חיים עד הנה. לכן חזור בך ואל תטוש תורת משה רבינו ע"ה. נאם אשר בן ה"ר יחיאל ז"ל.

...הכתב ששלחתי לאותו חסר מוח, ואתה ואחר תנוס לו, ואם לא יחזור בו אני מתרה בך ואת כל הקהל שינהגו בו נידוי, באותו המשוגע יעקב בר משה, וירחיקוהו ויבדילוהו מעדת ישראל. כל דבר זה צריך חיזוק, שלא יבא כל שוטה חסר דעת לבטל תורת מרע"ה. ואם יעמוד במרדו, ולא ינהוג דין מנודה בעצמו, אני גוזר עליו במצות אדונינו המלך יר"ה, שיתן אלף זוז למושל העיר. ואני גוזר עליך, ר"י, שתמסור כתבי זה למושל העיר, שיגבה ממנו קנס הנזכר. ואם כל זה לא יועיל, גוזרני עליך שתודיעני הכל. ומצוה לנדותו בכל הקהלות ספרד, וגם ידונו אותו למות בדין זקן ממרה; כי אנו חייבין למסור נפשותינו על תורת האלהים, ולבער עושה הרעה מקרבינו. ואתה שלום וכ"א ל"ש, כנפש ד"ש וטובתך, אשר בן ה"ר יחיאל זצ"ל.

שו"ת גינת ורדים חלק או"ח כלל ג סימן כב

יען וביען באזנינו שמענו אבותינו ספרו לנו פועל פעלו בימיהם ימי קדם רבנן סבוראי אשר בארץ החיים המה דתיקנו תיקון גדול מצות עירוב להתיר הטלטול במחנה העברים חוץ לד' אמות ולהוציא מבית לבית ומחוץ למחנה בקצת שכונות שמכאן ומכאן פה מצרים העיר הגדולה של חכמים ושל סופרים יע"א ויהי כי ארכו הימים כהיום הזה נולדו כמה ספקות עד היכן גבלו ראשונים התר של עירוב כי נאספו הזקנים שהיו יודעין היטב וביחוד דבר זה על בוריו גם בגופו של עירוב נפל ספק אם הוא עדיין קיים ולא ידענו מה היה לו ואנה מקומו. אשר על כן נתתי אל לבי לתקן עירוב מחדש ולהעלות על ספר סי' הגבולים של התר העירוב ואגב אורחין נוסף אומץ בכחא דהתרא להרחיב מקו' ההתר להסיר מכשלה מהמון עם המזלזלין בדבר ולהיות הלכות אלו עמומות אצלנו מאין דורש ואין מבקש והקורא בהם כקורא בספר החתום על כן אמרתי אלקטה נא ראשי בשמים לבאר קצת דברים המצטרקים לנו בעירוב ובתיקונו כי לכאורה דברים תמוהים הם יש בגופו של ענין כאשר עין הקורא תחזנה משרים במגלת סתרים זו וחובה עלינו לבארם ולהעמידם על נכון כי מנהג ויסוד ותיקון הוא ולבם של ראשונים כפתחו של אולם והם אמת ודבריה' אמת.

לכן מבקשים אנו מכת"ר לשתף פעולה איתנו לחיזוק שמירת שבת כהלכתה, שע"ז נאמר "א"ר יוחנן משום רשב"י אלמלי משמרין ישראל שתי שבתות כהלכתן מיד נגאלין" (שבת קי"ח:) אכ"ר. ובזכות זכוי הרבים בשמירת שבת כהלכתו, נזכה כלנו להחיש את גאולתנו ובבקי"ת בבי"א.

²⁷שו"ת אגרות משה חלק או"ח ה סימן כח.